

РЕЗЮМЕТА НА НАУЧНИ ПУБЛИКАЦИИ НА ДОЦ. Д-Р МИРА НИКОЛАЕВА
МАРКОВА ЗА УЧАСТИЕ В КОНКУРС ЗА ПРОФЕСОР ПО ПРОФЕСИОНАЛНО
НАПРАВЛЕНИЕ 3.1. СОЦИОЛОГИЯ, АНТРОПОЛОГИЯ И НАУКИ ЗА КУЛТУРАТА
(ЕТНОЛОГИЯ- ЛОКАЛНИ ТРАДИЦИИ И КУЛТУРИ), ДВ БР. 48/ 28. 06. 2022 Г.

Монография

1. Локални култури и традиции. Културна трансформация на обредни системи през XXI век. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2022, 194 с. ISBN 978-954-07-5518-2, ISBN 978-954-07-5519-9 (pdf) (10B.SelectedPublicationsList.Prilojenie 1)

Резюме: Динамиката на съвременния свят сблъсква човека с различни култури, общества, реалности, а човешкият живот е дълъг път на познаване на другостта и формиране на умения за (успешно) общуване в разнородни среди. В този контекст локалните култури формират връзки и отношения, които се отличават с устойчивост, достоверност и системност. В хода на дългогодишните ми занимания с културни реалности от различен тип винаги съм харесвала определението за култура, което извежда на преден план човешкото поведение, обособено от начина на мислене. Сътворяването на човека със свободна воля му дава правото да избира посоката, по която да върви и да мотивира своите избори, осъзнати решения и ценностни ориентации. В този, изпълнен с предизвикателства, процес е много важно усещането за стабилна идентичност, което превръща човека в здраво стъпил на земята индивид. В контекста на тази тематика локалните култури и традиции имат осезаемо присъствие, като пренасят през вековете кодовете на културната памет. Те са пъстроцветната мозайка в процеса на функционирането на обществото.

Настоящата монография поставя в центъра на изследването си именно тези културни процеси, които дават основание локалните култури да бъдат определени като сложни културно-исторически комплекси, където съжителстват природата, паметта, социалния ритъм и индивидуалното битие на всеки отделен човек. Тези култури са още по-ценни днес в забързания информационен свят, където животът пред или сред машините се превръща в ежедневие. Локалността е винаги свързана с конкретно място и има реални измерения, както и правила на функциониране, когато говорим за локална културна реалия.

Позволявам си да застъпя тезата, че именно знанието на нашите корени ни прави свободни. Чрез познаването на традициите и предшестващите ни култури ние имаме солидни доводи за отстояване на европейския християнски модел на поведение и функциониране на обществото ни. Още повече, тук на Балканите, в културната матрица, която оказва влияние върху нас (формално и неформално) има запазено място за локалността.

Връзката между култура и обичайно-обредна система се проследява на база анализ на обредни комплекси от региона на Странджа, от района на Северна Гърция, както и през призмата на поклоннически практики в Калвария Пацлавска в Полша. Изборът е мотивиран от факта, че посочените обичайно-обредни системи са живи обредни системи, които постоянно се обновяват по посока участници и реално наблюдаваме дифузия на културни явления. Всички анализирани практики са наблюдавани от автора чрез пряко участие като тук следва да направя уточнението за една относителна двойна свързаност от моя страна с част от проследените обредни комплекси.

Първоначалната база на анализа, представена в първа глава, стъпва върху интерпретиране на локалната култура през призмата на подбрани исторически съчинения от зората на формиране на модерното осмисляне на значението на локалните традиции за изграждане на стабилна идентичност. Избрани са по-малко известни съчинения и автори, които анализират традиционната култура в нейната детайлност и това ни дава основание да поставим фокус върху локалното и регионалното. Освен това авторите прилагат сериозна сравнителна методика при представянето на фактите от българската реалност като ги съизмерват с модерните тенденции на научното дирене по това време в Европа. Хърватите Иван Хоич и Степан Радич разглеждат българите като част от южното славянство, но подчертават и техните особености. От една страна имаме изследователи, които са част от общата група (в случая славянството), но едновременно с това налице е отграничаване от групата, като така изпъкват нейните специфики и локалните проявления на тези специфики. Евдокия Петева допълва мозайката с опита на интелектуалката да разбере народната култура и да я популяризира, подлагайки я на научен анализ. Това импонира на заявеното от мен лично отношение към общностите, които представям в частност и към народната култура, подложена на трансформация, в цялостност.

По-нататък, във втора глава на настоящото монографично съчинение, чрез конкретния емпиричен материал се анализира локалната култура на Странджа и нейната

трансформация през XXI в. посредством примера на *Еньовата буля и нестинарството*. Това са знакови за посочения регион обичайно-обредни комплекси, които са разгледани в процес на промяна, като при нестинарството анализираме „мигрирането“ на културната система и нейното поставяне на нови основи в Северна Гърция. Анализът на тези традиционни комплекси показва влиянието на обективната реалност върху човешките култури и съдбата на общностите и индивидуалния жизнен път на отделния човек.

Третата глава предлага прочит на съвременна религиозна обредна система, като през култа към Божията майка Калварийска в Полша се поставя въпросът за връзката между вяра, ритуал, лични предпочитания и устойчиви символи през феномена на поклонничеството.

Разгледаните обредни системи представят различни прочити на стремежа за устойчива връзка между идентичността, елементите от народната култура, вярата и общностното и лично себепознаване, демонстрирани в началото на XXI в. Всяко общество има нужда от идейна основа, върху която да стъпи, за да изгради собствените си стратегии за оцеляване, предвид предизвикателствата на съвременната реалност. Развитието на обредните системи, представено в тази книга чрез различни модели, показва процеса на ритуализация на битието, като синкретизмът на засвидетелстваните и анализирани пластове демонстрира, от една страна, културното многообразие, а от друга – устойчивостта на вече споменатия европейски християнски цивилизационен модел. Предложените на вниманието на читателя примерите за действащи обичайно-обредни и религиозни системи представят културата като процес, обусловен от начина на мислене, формиран под въздействието на разнообразна среда. Човекът от двадесет и първото столетие е в непрестанно движение, като мобилността е свързана с местоживеење, работа, има своите социални и културни причини. Не на последно място влияние оказва и психологическият фактор. Затова наличието на устойчиви обичайно-обредни системи е едно от богатствата на локалната култура, което трябва да се стремим да съхраним и опазим.

Конкретните локални модели чрез обредните системи в Странджа, селищата от дн. Северна Гърция и религиозно-обредната система в Калвария Пацлавска показват повече подобия, отколкото различия, въпреки историческите контексти, в които съществуват и се развиват. Избраните модели илюстрират чрез етноложкия терен авторовата теза за наличието на глобални тенденции в развитието на културните процеси.

Анализираните обредните системи, с цялото многоцветие на вариативността си, представят и синкретизма на културната матрица, в която се изява съвременният човек. Тези системи носят не само памет, но още истинност за процесите по осмисляне на ритуалните практики в началото на XXI в. Ритуалността надскача класическото си определение за стандартизирано повторяемо действие и се превръща в динамична система.

Предложените на вниманието на читателя примери потвърждават функционалността на обредните системи, които са едни от спояващите духовни частици в човешкия живот. (Разбира се, изключвам истините на вярата.) Обредните системи са едни от носителите на вечните символи на цивилизацията. Сензитивността на етнолога изследовател и самата същност на етноложката работа дава възможност общественото внимание да се фокусира върху непреходността на тези символни форми.

Summary: The dynamics of the modern world confronts man with different cultures, societies, realities, and human life is a long journey of knowing otherness and forming skills for (successful) communication in heterogeneous environments. In this context, local cultures form connections and relationships that are characterized by sustainability, credibility and orderliness. In the course of my many years of dealing with cultural realities of various kinds, I have always liked a definition of culture that brings to the fore human behavior as distinct from the way of thinking. The creation of man with free will gives him the right to choose the direction in which to walk and to motivate his choices, conscious decisions and value orientations. In this challenging process, a stable sense of identity is very important, which turns a person into a grounded individual. In the context of this theme, local cultures and traditions have a tangible presence, carrying over the centuries the codes of cultural memory. They are the colorful mosaic in the process of society's functioning. The current book places in the center of its research precisely those cultural processes that give grounds for local cultures to be defined as cultural-historical complexes where nature, memory, social rhythm and the individual existence of each individual coexist. These cultures are even more valuable today in the fast-paced information world, where life in front of or among machines is becoming a daily routine. Locality is always related to a specific place and has real dimensions as well as rules of operation when we talk about local cultural realities. I allow myself to advocate the thesis that it is the knowledge of our roots that makes us free.

By knowing the traditions and cultures that preceded us, we have solid arguments for defending the European Christian model of behavior and functioning of our society. Moreover, here in the Balkans, in the cultural matrix that influences us (formally and informally) there is a reserved place for locality.

The relationship between culture and customary-ritual system is traced based on the analysis of ritual complexes from the region of Strandzha, South-East Bulgaria, from the region of Northern Greece, as well as through the prism of pilgrimage practices in Kalwaria Paclawska in Poland. The choice is motivated by the fact that the indicated customary ritual systems are living ritual systems that are constantly renewed according to the participants and we actually observe a diffusion of cultural phenomena. All analyzed practices were observed by the author through direct participation at the field work, and here I should make the clarification about a relative double connection on my part with part of the traced ritual complexes.

The initial basis of the analysis, presented in the first chapter, is based on interpreting the local culture through the lens of selected historical writings from the dawn of the formation of the modern understanding of the importance of local traditions for building a stable identity. Lesser-known works and authors have been selected that analyze traditional culture in its detail, and this gives us reason to focus on the local and regional. In addition, the authors apply a serious comparative methodology in the presentation of the facts from the Bulgarian reality, comparing them with the modern trends of scientific research at that time in Europe. The Croatians Ivan Hoić and Stjepan Radić consider the Bulgarians as part of the southern Slavs, but they also emphasize their peculiarities. On the one hand, we have researchers who are part of the general group (in this case, the Slavs), but at the same time there is a separation from the group, thus its specificities and the local manifestations of these specificities stand out. Evdokia Peteva completes the mosaic with the intellectual's attempt to understand folk culture and popularize it, subjecting it to scientific analysis. This impresses my stated personal attitude to the communities I represent in particular and to the folk culture undergoing transformation as a whole.

Further, in the second chapter of the present monographic work, the local culture of Strandzha mountain and its transformation in the 21st century is analyzed through the specific empirical material, using the example of *Enyova bulla* and *Nestinarstvo (Anastenaria)*. These are customary-ritual complexes characteristic of the indicated region, which are examined in a process of change, and in the case of *Nestinarstvo (Anastenaria)*, we analyze the "migration" of the cultural system

and its establishment of new foundations in Northern Greece. The analysis of these traditional complexes shows the influence of objective reality on human cultures and the fate of communities and the individual life path of the individual.

The third chapter offers a reading of a modern religious ritual system, and through the cult of the Calvary Mother of God in Poland, the question of the relationship between faith, ritual, personal preferences and enduring symbols is raised through the phenomenon of pilgrimage.

The reviewed ritual systems present different readings of the quest for a sustainable relationship between identity, elements of folk culture, faith and communal and personal self-awareness, demonstrated at the beginning of the XXI century. Every society needs an ideological foundation on which to build its own strategies for survival, given the challenges of modern reality. The development of ritual systems, presented in this book through different models, shows the process of ritualization of being, as the syncretism of the attested and analyzed layers demonstrates, on the one hand, the cultural diversity, and on the other hand, the sustainability of the already mentioned European Christian civilizational model. The examples offered to the reader's attention of functioning customary-ritual and religious systems present culture as a process determined by the way of thinking, formed under the influence of a diverse environment. The man of the twenty-first century is in constant movement, and mobility is related to place of residence, work, and has its social and cultural reasons. Last but not least, the psychological factor has an impact. Therefore, the presence of sustainable custom-ritual systems is one of the riches of the local culture, which we must strive to preserve and protect.

The specific local patterns through the ritual systems in Strandja, the settlements of present-day Northern Greece and the religious and ritual system in Kalwaria Paclawska show more similarities than differences, despite the historical contexts in which they existed and developed. The selected models illustrate the author's thesis about the presence of global trends in the development of cultural processes through ethnological materials.

The analyzed ritual systems, with all the multicolor of their variability, also represent the syncretism of the cultural matrix in which modern man appears. These systems carry not only memory, but also truth for the processes of making sense of ritual practices at the beginning of the XXI century. Rituality transcends its classical definition of a standardized repetitive action and becomes a dynamic system

The examples offered to the reader's attention confirm the functionality of the ritual systems, which are one of the connecting spiritual particles in human life. (Of course, I exclude the truths of faith.) Ritual systems are one of the bearers of the eternal symbols of civilization. The sensitivity of the ethnologist researcher and the very nature of ethnological work enables public attention to focus on the permanence of these symbolic forms.

Студии

1.Nestinarstvo (Anastenaria) Rite in Bulgaria and Greece: A Vivid example of Cultural Ethnological Transformation at the Beginning of the 21st century.- In: Greeks and Bulgarians: Parallels and Intersections in History and Culture. Eds. Yura Konstantinova, Eleonora Naxidou, Sofia: Bulgarian, Academy of Science, 2021, 303-323, ISBN 978- 619-7179-21-7 (10B.SelectedPublicationsList.Prilojenie 2)

Резюме: Статията се фокусира върху трансформацията на една обредна система в началото на XXI, като е използван примерът на нестинарския обред в България и Гърция. Доколкото това е жив обреден комплекс, чрез него могат да се проследят промените в обичайно-обредната система. Играта върху огън е кулминацията в изследвания обичай, но само тя не е достатъчна, за да се разбере генезисът на ритуала. Показано е състоянието на обичая в Странджа и в дн. Северна Гърция. Трябва да се подчертае и отношението на официалната църква към обредността и в статията се показва, че независимо от факта, че носителите на обичая възприемат св. св. Константин и Елена за техни покровители, православно духовенство е срещу обичая или в съвременността е индеферентно. То е противник, но не заявява открито тази своя позиция. Статията акцентира върху „мигрирането“ на културата на нестинарството в селата на Северна Гърция, където обичаят попада в различна културна среда, но успява да се съхрани и развие на нова почва.

Summary: The article focuses on the transformation of a ritual system at the beginning of the 21st century, using the example of the Nestinarstvo (Anastenaria) rite in Bulgaria and Greece. To the extent that this is a living ritual complex, changes in the customary-ritual system can be traced through it. Dancing on fire is the culmination of the researched custom, but it alone is not sufficient to understand the genesis of the ritual. The state of the custom in Strandzha and in present-day

Northern Greece is shown. The attitude of the official church towards the rite must also be emphasized, and the article shows that, regardless of the fact that the bearers of the custom perceive St. Konstantin and St. Elena as patrons, orthodox clergy is against the ritual or is indifferent. It is an adversary, but it does not openly state its position. The article emphasizes the "migration" of the Nestinarstvo (Anastenaria) culture in the villages of Northern Greece, where the custom falls into a different cultural environment, but manages to be preserved and developed on new frame.

2. Трансформации на фолклорната и религиозната култура в Странджа през призмата на обичая Еньова буля и култа към св. Модест. – Български фолклор, XLVI, № 4, 2020, 393- 410, ISSN (print) 0323- 9861. (10B.SelectedPublicationsList.Prilojenie 3)

Резюме: През последните десетилетия регионът на Странджа се отличава със сериозна демографска криза и в резултат на отлива на население се стига до значителни промени в културната област. Емпиричната основа на настоящото изследване са теренни материали от селата Факия и Момина църква (Централна Странджа, община Средец), като целта е да се даде представа за актуалното състояние на фолклорната и религиозната култура през знакови и специфични явления. Обичаят Еньова буля е широко разпространен в Странджанския регион и е осмислян като акцент в празнуването на Еньовден (Яньовден), 24 юни – един от най-големите летни празници до 60-те години на XX в. Еньова буля се свързва с плодородието, моминския преход и добруването на селищната общност. Днес обичаят е изваден от контекста на празничния живот на изследваните общности, доколкото е променен светогледът на главните действащи лица. Основните изпълнителки са възрастни жени, календарното време не е точно фиксирано, което автоматично делегитимира сакралността на действията. Може да се направи констатацията, че обичаят в някои отношения е придобил параметрите на туристическа атракция. Неговото поддържане се възприема като необходимост от деклариране на локална идентичност и локална различност. В подобна посока могат да бъдат търсени и трансформациите в религиозната култура на изследваното население. Култът към св. Модест се възприема като „специфично странджански“, свързан в миналото с типа стопанска заетост – животновъдството. Св. Модест е празнуван на 18 декември, в с. Факия се е вярвало например, че жена, която първа раздаде обредните хлябове по време на празника, ще приключи първа събирането на

реколтата, жътвата и домашните си задължения. Днес промяната в бита и най-вече в стопанската заетост води до поддържането на култа до елемент от регионалната обредна специфика, основание за локални измерения на културната идентичност на местното население. Търсенето на мотивация в традицията поддържа жив духа на местното население в период на драстични демографски промени и период на социална криза, характерни за региона на Странджа в нашата съвременност.

Summary: In recent decades, the region of Strandzha has been characterized by a serious demographic crisis, and as a result of the outflow of the population, there have been significant changes in the cultural area. The empirical basis of the present study is field materials from the villages of Fakia and Momina church (Central Strandja, Sredets municipality), and the aim is to give an idea of the current state of folklore and religious culture through significant and specific phenomena. The custom of Enyova bulya is widespread in the Strandzha region and was conceived as a highlight in the celebration of Enyovden, June 24 – one of the biggest summer holidays until the 60s of the 20th century. Enyova bulya is associated with fertility, maiden transition and the well-being of the settlement community. Today, the custom has been taken out of the context of the festive life of the studied communities, to the extent that the worldview of the main actors has been changed. The main performers are elderly women, the calendar time is not exactly fixed, which automatically delegitimizes the sacredness of the actions. It can be concluded that the custom has in some respects acquired the parameters of a tourist attraction. Its maintenance is perceived as a need to declare local identity and local diversity. Transformations in the religious culture of the studied population can be sought in a similar direction. The cult of St. Modest is perceived as "specifically Strandjan", connected in the past with the type of economic employment - animal husbandry. St. Modest is celebrated on December 18, in the village of Fakia it was believed, for example, that a woman who was the first to distribute the ritual breads during the holiday, would be the first to finish harvesting, harvesting and her household duties. Today, the change in life and especially in economic employment leads to the maintenance of the cult as an element of the regional ritual specificity, a basis for local dimensions of the cultural identity of the local population. The search for motivation in tradition keeps alive the spirit of the local population in a period of drastic demographic changes and a period of social crisis, characteristic of the Strandja region in our modern times.

3. Състоянието на народната култура в Централна и Източна Странджа в началото на XXI в.- Годишник на СУ "Св. Климент Охридски", Център за славяно-византийски проучвания "Иван Дуйчев", том: Граници, култури, идентичност, бр. 100, Ред. Вася Велинова, Ивайла попова, Мира Маркова, Албена Миланова. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2019, 322- 344. ISSN (print) 1311- 784X. (10B.SelectedPublicationsList.Prilojenie 4)

Резюме: В студията се прави изследване на състоянието на народната култура в началото на XXI в., която е подложена на сериозна промяна поради изменената демографска характеристика, бит, стопанска заетост и вярвания. Представя се лично събран от автора емпиричен материал от селата Факия, Момина църква, гр. Средец като по примера на обичаите Еньова буля и нестинарството се правят и по- широки обобщения върху контакта между народната култура и съвременната туристическа индустрия, както и въобще върху развитието на съвременната обредност.

Summary: In the research, the state of folk culture at the beginning of the 21st century is being studied, which has undergone a serious change due to the changed demographic characteristics, way of life, economic employment and beliefs. Empirical material personally collected by the author from the villages of Fakia, Momina church, Sredets town is presented, using the example of the customs of Enyova bulya and Nestinarstvo, and broader generalizations are made on the contact between folk culture and the modern tourism industry, as well as on the development of the modern rite.

4. Малкият български град: характеристика, специфики, развитие (по примера на гр. Стрелча). - Годишник на Регионален исторически музей- Пазарджик, бр. 10, Красимира Табакова, Атанас Шопов, Борис Хаджийски. Пазарджик: Фабер, 2019, 35- 56. ISSN (print)1314- 2038. (10B.SelectedPublicationsList.Prilojenie 5)

Резюме: Върху специфичната култура на гр. Стрелча авторката прави по- широки обобщения за съдържанието на една локална култура като се представят характеристиките на локалната култура, нейните специфики и развитие в съвременността. Представя се и един теоретичен модел на локалната култура на малкия български град. От друга страна малкият

град не може да остане извън динамиката на обществените процеси. Демографската криза и отливът на население влияят върху състоянието на културата на малкия град, налагайки нейни трансформации. Тази ситуация отразява спецификата на съвременните урбанизационни процеси и предизвиква интереса на изследователя.

Summary: On the specific culture of the town of Strelcha, the author makes broader generalizations about the content of a local culture by presenting the characteristics of the local culture, its specifics and development in modern times. A theoretical model of the local culture of the small Bulgarian town is also presented. On the other hand, the small town cannot remain outside the dynamics of social processes. The demographic crisis and the outflow of population affect the state of the culture of the small town, forcing its transformations. This situation reflects the specificity of modern urbanization processes and arouses the interest of the researcher.

5. Нестинарството в началото на XXI век: някои паралели в развитието на обрета в България и Гърция. – В: Културно наследство на Странджа- богатство, рискове, предизвикателства. Ред. Ангел Николов. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2019, 291- 310. ISBN 978-954-07-4881-8. (10B.SelectedPublicationsList.Prilojenie 6)

Резюме: Статията предлага нов поглед върху развитието на нестинарството, което е показано като обичайно- обреден комплекс, имащ характеристиките на локална култура. Авторката чрез лично събран материал в България и селата Мавролевки, Агия Елени и Керкини в Северна Гърция търси и показва паралелите между нестинарството като локална култура на Странджа, но развивана в две различни етнически среди. Набляга се върху историческите предпоставки, които влияят на народната култура, както и върху относителната затвореност на изследваната обредна система. Поставя се въпроса и за взаимните контакти между нестинарските общности. Вкърва се в обръщение нов емпиричен материал.

Summary: The article offers a new look at the development of Nestinarism, which is shown as a customary-ritual complex having the characteristics of a local culture. Through personally collected material in Bulgaria and the villages of Mavrolevki, Agia Eleni and Kerkini in Northern Greece, the author looks for and shows the parallels between the fire-making as a local culture of

Strandzha, but developed in two different ethnic environments. Emphasis is placed on the historical prerequisites that influence the folk culture, as well as on the relative closedness of the researched ritual system. The question is also raised about the important contacts between the Anastenaria communities. New empirical material is being put into circulation.

Статии в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази

1. Поглед към българите през призмата на едно учебно пособие от началото на XX век - "Картини от общата география" на Иван Хоич. – История, Т. 29, № 1, 2021, 47-59. ISSN (online) 1314-8524, Ref. WoS (10B.SelectedPublicationsList.Prilojenie 7)

Резюме. В нашата съвременна действителност една от постоянно актуалните теми, които не спират да вълнуват изследователя, учителя практик и широката общественост, е съдържанието на учебниците и учебните пособия, като с особена актуалност са тези по социалните и хуманитарните дисциплини. Настоящото изследване се фокусира върху анализ на едно учебно пособие от началото на XX век – „Картини от общата география“ на хърватина Иван Хоич, отличаващо се с хуманистичен подход към проблематиката за адекватното познаване на „другия“ и другостта. Съчинението на Хоич представя обективното осмисляне на чуждата култура като задължителен елемент от един образователно-възпитателен процес. Представеният поглед към българите създава условия за нашето себепознаване дори в духа на действителността на XXI век.

Summary: In our modern reality, one of the constantly relevant topics that never ceases to excite the researcher, the practicing teacher and the general public is the content of textbooks and teaching aids, with particular relevance being those on the social and humanitarian disciplines. The present study focuses on an analysis of a textbook from the beginning of the 20th century - "Pictures of General Geography" by the Croatian Ivan Hoic, distinguished by a humanistic approach to the problem of adequate knowledge of the "other" and otherness. Hoic's work presents the objective understanding of foreign culture as a mandatory element of an educational process. The presented view of the Bulgarians creates conditions for our self-knowledge even in the spirit of the reality of the XXI century.

2. Организационни и съдържателни аспекти на интеркултурни образователни програми за Етнографски и Исторически музей- през погледа на учителите. – (съавт. с Елена Витанова), Професионално образование, Т. 23, № 6, 2021, 16-30, ISSN (print) 1314-555X, Ref. WoS, <https://doi.org/10.53656/voc21-66orga> (10B.SelectedPublicationsList.Prilojenie 8)

Резюме. Настоящата статия представя основни измерения на интеркултурната образователна среда, систематизирани в рамките на научно изследване за съвременни интеркултурни образователни програми за етнографски и исторически музей. В този контекст са интерпретирани резултати от проучване на становището на учители относно необходимостта и значимостта от внедряването на интеркултурни образователни програми за етнографски и исторически музей. Аргументирано е представена връзката между средното образование и институцията на музея, през призмата на два типа музеи, които са призвани в най- голяма степен на формират идентичност, да развият толерантност и търпимост към другостта, но с ясно съзнание за достойнствата на собствената култура. Статията предлага теоретичен и практичен модел за изграждане на връзка между посочените две значими институции (училището и музея) в съзвучие със Стратегията за развитието на образованието у нас 2020- 2030.

Summary. The article presents basic dimensions of the intercultural educational environment, systematized within the framework of scientific research on contemporary intercultural educational programs for the ethnographic and history museum. In this context, the results of a survey of the opinion of teachers regarding the necessity and significance of the implementation of intercultural educational programs for ethnographic and historical museums have been interpreted. The relationship between secondary education and the institution of the museum is presented in an argumentative manner, through the prism of two types of museums, which are called upon to the greatest extent to form identity, to develop tolerance and tolerance for otherness, but with a clear awareness of the merits of one's own culture. The article offers a theoretical and

practical model for building a relationship between the mentioned two important institutions (the school and the museum) in accordance with the Strategy for the development of education in Bulgaria 2020-2030.

Публикувана глава от колективна монография

1. (Съавт. Със Зорница Велинова, Ивайло Начев) Фабрики и личности (Софийската индустрия от Освобождението до 40-те години на XX век). София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2017, ISBN 978-954-07-4211-3 (10B.SelectedPublicationsList.Prilojenie 9)

Резюме. Фабриците, които стоят във фокуса на настоящото изследване, са използвани от авторите като емблематично и същевременно нетрадиционно средство, с което да бъдат обяснени интензивната модернизация и стопанската трансформация, настъпили в годините след Освобождението в българския столичен град. Въпреки славното си минало, непосредствено преди избирането си за политически център на новата държава София представлява кално, бедно и сякаш оставено на произвола провинциално османско градче. В него не се забелязват нито белезите на започналата преди около век индустриализация в Западна Европа, нито процъфтяващата в българските земи в територията на Османската империя протоиндустрия. На практика София започва „на чисто“ – първо в политическо, а след това и в икономическо отношение, развитието си като столица на свободна България. И въпреки слабата изходна позиция, само в рамките на относително краткия период от няколко десетилетия до Първата световна война София е превърната в двигател на българската модернизация и същевременно във „витрина“ на европейските амбиции на младата нация. Още с избирането ѝ за столица в София се съсредоточава голяма част от националния потенциал. Съвсем очаквано главният град се превръща в един от инструментите на модернизация на новосъздадената българска държава. На първо място там са концентрирани основните политически институции. Твърде много са белезите на настъпилата, почти главозамайваща за съвременниците, промяна в областта на архитектурата и градоустройството, в обществения и културния живот, в техническите и стопанските нововъведения. Центърът на града изобилства от символите на новия столичен статут – сградата на Народното събрание, Двореца, Държавната печатница, Народния театър, трамваите и разбира се, фабриците, които превръщат София в законодател на модерната българска индустрия. Фабриците отразяват още новия манталитет, стремежи,

желание за промяна. Появата на всяка една фабрика модернизира заобикалящото пространство, като индустриалната архитектура се развива в симбиоза с начертания градоустройствен проект. Полагат се основи за разчупване на традиционните нрави. Многобройни фотографии демонстрират деликатните промени в тази посока. Много от публикуваните фотографии от авторите получават различна публичност и са интерпретирани поновому. Донякъде от новата индустриална култура тръгват тенденциите за промени във всекидневието. Тези промени са бавни, трудни, колебливи, но все пак се случват. Тук именно София задава модела, превръща се в пример на подражание, чертае тенденциите и посоките за развитие на българския град и обществото като цяло. Началото е повече от скромно. Отделни по-едри производства са организирани в годините непосредствено след 1878 г. и при тях основно трябва да се отдаде заслуга на инициативата на отделените предприемачи. Развитието на столицата като значим промишлен център обаче трябва да се отнесе към края на столетието, когато градът вече е свързан с жп мрежата и започва да се усеща ефектът от държавната политика за насърчаване на индустрията. Съчинението е новаторско, доколкото фотографиите са използвани като извор за разкриване спецификите на индустриалното наследство.

Summary. Factories, which form the focus of the current study, have been employed as an emblematic and, at the same time, unconventional means of justification of the intensive modernization and economic transformation of Bulgaria's capital city in the post-liberation period. Despite the city's glorious past, in 1879, when Sofia was chosen to be the political hub of the new state, it was just another provincial Ottoman town of abject poverty. Overall, it failed to exhibit the healthy signs of industrialization which had started a century earlier in Western Europe or the signs of the thriving proto-industry in this part of the Ottoman Empire. In actual fact, the capital of independent Bulgaria started to develop first politically and then economically from scratch. Surprisingly, even though its starting position was weak, Sofia provided the engine for the modernization of Bulgaria and at the same time showcased the European ambitions of the young nation. Once Sofia became the capital of Bulgaria, it began to attract a substantial portion of the nation's potential. Naturally, the capital city became one of the driving forces behind the modernization of the newly-established Bulgarian state. It was the home of the major political institutions. Contemporaries greeted with dismay the breakneck growth in areas such as architecture, urban development, social and cultural life, technical and economic reform. The city

centre had all the hallmarks of a capital city in the making: the National Assembly building, the Palace, the State Printing House, The National Theatre, and new boulevards echoing with the sound of tram alert bells. Factories which were usually situated on the fringes of the ever-expanding city quickly became the engine of industrial growth. The symbol of a new beginning, they summed up a new mind-set, a new set of aspirations, along with people's desire for change. Each new factory rejuvenated its surroundings ensuring that industrial architecture developed in symbiosis with the newly-devised urban development plan. The new foundations were laid for the breaking with traditional mentality, the cautious change of which had been documented by a great number of photo-graphs dating back to this period. To a certain extent the new industrial culture gave rise to new trends in everyday life, which were slow, difficulty-ridden and hesitant. Sofia had an important role to play in this process of change as the city provided a role model setting the patterns and directions of development for the Bulgarian city and society in general. The beginnings of industrialization were tiny. Some of the larger manufacturing industries started to develop in the period immediately after 1878, the credit for which should be given to several forward-looking entrepreneurs. The transformation of the capital city into a major hub of industry dates back to the end of the century when Sofia was already on the railway network map and the beneficial effects of the state policy aimed at stimulating industry were beginning to be felt. The early 1880s marked the beginning of a deliberate protectionist policy on the part of the state, which proved vitally important for Sofia-based industries. The passing of legislation incentivizing industrial growth allowed the economy of the region to make a great leap forward. The book is important with interpretation and analyses of the photographs as a source for historical research.

Статии в рецензирани сборници и поредици

1. The presentation of the Slavs of the First Russian ethnographic exhibition in 1867.- In: Empires and Post- empires: Collapse, Global Transformations and Conflict. Ed. Mira Markova, Aleksander Sivilov, Darina Grigorova, Sofia: St. Kliment Ohridski University Press, 2022, 11- 21. ISBN 978-954-07-5433-8. (10B.SelectedPublicationsList.Prilojenie 10)

Резюме: През XIX в. народната култура фокусира вниманието на различни доктрини и политически идеи, като става неделима част от борбите за еманципация на славянските народи в Централна и Източна Европа. Различни политики, включително и имперски се

опитват да използват народната култура като оправдание за един или друг политически ход. Това не е случайно, доколкото народната култура е значим елемент при формирането и декларирането на идентичност. През XIX в. знанието за фолклора става и част от н. нар. „висока култура“ и към нея посягат представителите на елита. С цел да оправдае имперските си стремежи и опитите да наложи руската култура като доминираща в Руската империя, руският император Александър II прегръща идеята чрез фолклора и славянската култура да се потърси довод за налаганата политика. Затова той застава зад инициативата за организирането на първата Руска етнографска изложба, която е открита през 1867 г. в Москва. На тази изложба са представени всички славянски народи, за първи път публично представяне получава и етнографското наследство на българите. Статията анализира материалите от изложбата в контекста на политиката на руския император и на цялостната обстановка в Европа от средата на XIX в.

Summary: In the 19th century, folk culture become a sought-after tool in the focus of various doctrines and statesmen, both to justify the ideas of emancipation of European peoples in Central and Eastern Europe and imperial aspirations trying to build models of identity as a justification for policies pursued. This is not accidental, because folk culture is a classic element in the declaration and formation of identity. The common cultural matrix is basis in this process, together with the common past, language, territory (in some reason) confessional affiliation. It was in the 19th century that knowledge of folklore become an element of the so-called “high culture”, and folklore itself become a value sought by the elite. Following the example of the first Russian ethnographic exhibition in 1867, broader summaries can be made about the role of the ethnographic exhibition as a specific form of presenting folk culture. At the dawn of systematic ethnographic knowledge, this type of exhibition is always politically motivated. The authentic object always has ethnic characteristics. The same element of culture, placed in a different context, invariably has a specific but also distinct ethnic character

2. Българското традиционно облекло и неговото представяне на първата руска етнографска изложба. – В: Облеклото и езикът. Сб. с доклади от конференция „Облеклото в българските земи в миналото. Особенности на изворите“, 24-25. I. 2020, Съст. Миглена Иванова, Маргарет Димитрова, Василка Алексова, Боян Вълчев,

София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2020, с. 177-188. ISBN 978-954-07- 4993-8, ISBN 978-954-07-5104-7. (10B.SelectedPublicationsList.Prilojenie 11)

Резюме. Всяка етнографската изложба представя творенията на народната култура пред публика. Тя ни дава възможност да се докоснем до автентичния предмет (с анонимен автор), който винаги има етнически характеристики. Затова нерядко в етнографското наследство се търси обосновка на политически идеи и доктрини. Народната култура е един от класическите белези при дефиниране на идентичност, а етнографията се превръща в сериозен аргумент в междудържавните отношения. Конкретен пример в тази посока е първата руска етнографска изложба от 1867 г., която е обект на настоящото изследване. Българите получават за първи път самостоятелно представяне пред европейската общественост именно на тази изложба. Два костюма от Търновско са запазени и експонирани отново през 2007 г. в Руския етнографски музей в Санкт Петербург. Статията акцентира върху облеклото като видим знак на народната култура. Коректността и прецизността са ресурси, с които трябва да се говори за народната култура, защото тя е безспорен и желан елемент от съвременната културна комуникация.

Summary. The ethnographic exhibition presents the folk culture to the public. It allows us to touch the authentic object which is always with ethnic characteristics. Therefore, it is not uncommon for ethnographic heritage to seek justification for political ideas and doctrines. Folk culture is one of the classical examples in defining identity. Ethnography is a serious argument in international relations. A specific example in this direction is the First Russian Ethnographic Exhibition, which is the subject of the present research. At this exhibition the Bulgarians received their first official presentation to the European public. Two of the costumes from Tarnovo region, which were presented at the First Russian Ethnographic Exhibition, were preserved and exhibited again in 2007 in the Russian Ethnographic Museum in St Petersburg. This article focuses on folk costumes as a visible sign of popular culture. Honesty and precision are a resource that needs to be discussed in relation to popular culture. It is undisputable and desirable element of contemporary cultural communication.

3. Пътят на българската модерност на страниците на в. "Щурец" (етноложки анализ през призмата на подбрани реклами). – В: От лингвистика към семиотика:

траектории и хоризонти в изследването на комуникацията (юбилеен сб. в чест на проф. Милена Попова). Ред. и съст. Людмила Илиева, Петър Моллов, Мартина Нинова, София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2019, с. 593-603. ISBN 978-954-07- 4824-5. (10B.SelectedPublicationsList.Prilojenie 12)

Резюме. Статията представя пътя на българската модернизация през призмата на един от най- злободневните вестници в модерната епоха в. „Щурец“. Белег за свободен дух и модерност винаги е бил българският периодичен печат, който безспорно е продукт и на града. През анализираният подбрани реклами се показва пътя по модернизираният на всекидневието, по промяна на градската среда и мястото на жената в социалните взаимоотношения. В статията чрез рекламните категорично се подчертава, че избраният път по модернизация на българското общество е категоричен и ясно заявен. Цялото съществуване на „Щурец“, покрай злободневните политически моменти е отдадено да отразява и българската модернизация в модерната епоха.

Summary. The article presents the Bulgarian modernization process through the focus of some advertisements from “Sturetz” newspaper. The historical perspective in urban culture development has also been put forward. Attention is drawn to striking examples of communication between advertising and national identity. The author claims that the process of Modernization was the only right way of Bulgarian development at that time. And the “Sturetz” (Cricket) newspaper keeps abreast of the time.

4. (Как да избегнем) Общественото мнение: специфика и характеристики: етнологички анализ. - Ethnologia Academica, том: Динамиката на етнологията, № 10, съст. Мира Маркова, София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2018, с. 71-81. ISBN 978-954-07-4408-7. (10B.SelectedPublicationsList.Prilojenie 13)

Резюме. Общественото мнение е сложен социалнопсихологически феномен, свързан с представи и вярвания на дадена група по определен въпрос, ситуация или събитие, значими за посочената група. За етнологията и антропологията изследването на проблема е винаги актуално, доколкото сложните връзки и взаимоотношения в различни общества и групи формират нагласи, които са от съществено значение за цялостния път и посоката на

развитие на даденото общество или група. Общественото мнение се характеризира със следните параметри: 1) възниква само при поява на социалнозначими въпроси, ситуации, проблеми; 2) негов носител са големи социални групи; 3) може да бъде устойчиво или променливо; 4) има конфликтен характер, тъй като изразява противоположни становища; 5) винаги е налице оценъчен елемент; 6) насочено е към добре познат на неговите носители елемент. През различните исторически епохи общественото мнение има различни измерения. Статията показва, че традиционното и модерното общество имат отличаващи се позиции към общественото мнение, но неговата сила и влияние са безспорни. В много отношения формирането на обществено мнение по даден въпрос е свързано със спецификите на дадената група, но нерядко се влияе и от насадени стереотипи. Статията предлага теоретична рамка по проблема, съчетана с доказателства от етнологията.

Summary. Public opinion is a complex socio-psychological phenomenon associated with the ideas and beliefs of a given group about a certain issue, situation or event significant to that group. For ethnology and anthropology, the study of the problem is always relevant, insofar as the complex connections and relationships in different societies and groups form attitudes that are essential to the overall path and direction of development of a given society or group. Public opinion is characterized by the following parameters: 1) arises only when socially significant questions, situations, problems arise; 2) its carrier is large social groups; 3) can be persistent or variable; 4) has a conflicting nature, as it expresses opposing opinions; 5) there is always an evaluative element; 6) is aimed at an element well known to its carriers. In different historical eras, public opinion has different dimensions. The article shows that traditional and modern society have distinct attitudes towards public opinion, but its power and influence are undeniable. In many ways, the formation of public opinion on a given issue is related to the specifics of the given group, but it is often influenced by implanted stereotypes. The article offers a theoretical framework on the problem, combined with evidence from the ethnological field.

5. Аспекти от модернизацията на София: известни и неизвестни играчи. – В: Предизвикателството: Съвременна Българска история. Сб. с изследвания в чест на проф. д-р Евгения Калинова. Ред. Искра Баева, Румяна Маринова-Христиди. София:

УИ „Св. Климент Охридски“, 2018, с. 47-57. ISBN 978-954-07-4957-0.
(10B.SelectedPublicationsList.Prilojenie 14)

Резюме. Модернизацията на българската столица до Първата световна война е един от най-динамичните и широкопрофилни процеси в модерната българска история. Подходът към нея е категоричен и безапелационен. Всеобщ е стремежът за скъсване с османските порядки в управлението, всекидневието и културата. Изграждането на модерна икономика е предпоставка за пълноценното функциониране на града, а и на държавата. В този процес съществени приноси имат редица чужденци като статията се фокусира върху ключовото присъствие на чехите в този процес. За емпирична база на изследването служи фонд 1165 К на ДА-София и етнографски интервюта от наследници на чешката фамилия Чихъл, лично събирани от автора. Преплитането на двата типа извори дава възможност да се открие взаимодействието между диахронния и синхронния анализ. В рамките на софийската градска култура дълго време съжителстват общности, в чието битие градските възприятия съжителстват с унаследеното от традицията. Това поставя в по-широк контекст проблема за структурата на българския градски културно-битов модел. В изложението на настоящето изследване градската модернизация се преплита с индивидуалния жизнен път на няколко познати и непознати творци на проходащата в края на XIX и началото на XX в. българска модерност.

Summary. The modernization of the Bulgarian capital until the First World War is one of the most dynamic and wide-ranging processes in modern Bulgarian history. The approach to it is categorical and irrevocable. The aspiration to break with the Ottoman order in governance, everyday life and culture is categorical. Building a modern economy is a prerequisite for the full functioning of the city and the state. A number of foreigners made a significant contribution to this process, and the article focuses on the key presence of the Czechs in this process. The empirical basis of the research is the fund 1165 K of the DA-Sofia and ethnographic interviews with heirs of the Czech family Chikhhl, personally collected by the author. The interweaving of the two types of sources makes it possible to highlight the interplay between diachronic and synchronic analysis. Within the framework of Sofia's urban culture, communities coexisted for a long time, in whose existence urban perceptions coexisted with what was inherited from tradition. This puts in a wider context the problem of the structure of the Bulgarian urban cultural-living model. In the exposition of the

present research, urban modernization is interwoven with the individual life path of several known and unknown artists of the emerging Bulgarian modernity at the end of the 19th and the beginning of the 20th century.

6. Стереотипи: специфика, характеристика, значение (етнологички анализ). – В: Пресечни точки. Юбилеен сборник в чест на проф. Ирина Колева. Ред. Виолета Коцева. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2018, с. 140-152. ISBN 978-954-07- 4873-3. (10B.SelectedPublicationsList.Prilojenie 15)

Резюме. Статията се фокусира върху стереотипите като етнологички и антроположки проблем, като основна цел на изследването е да покаже влиянието на стереотипите върху проблемите на образованието и върху функционирането на общностите. За емпирична основа са взети локални градски общности в софийските квартали „Редута“ и „Красна поляна“, които са стари квартали и все още има жители, които оформят относителна локална градска общност. Авторката застъпва тезата, че стереотипите се характеризират с некритично отношение към реалността като призовават и пораждат пасивност. В хода на анализа се въвежда и оценка на предразсъдъка, като вид стереотип, който е много опасен, защото може да доведе до конфликти, сблъсъци и безредици. Предразсъдъците са клишета, които се повтарят без да има позоваване на собствено знание. Те са съждения без доказателства. Често повърхностното общуване и некомпетентност се маскират зад стереотипизирана комуникация. В заключение авторката застъпва тезата, че креативността и естественият стремеж на човека към творчество са единствената посока срещу стереотипите.

Summary. The article focuses on stereotypes as an ethnological and anthropological problem, and the main purpose of the study is to show the influence of stereotypes on the problems of education and on the functioning of communities. Local urban communities in the Reduta and Krasna Polyana neighborhoods of Sofia, which are old neighborhoods and still have residents who form a relative local urban community, are taken as an empirical basis. The author advocates the thesis that stereotypes are characterized by an uncritical attitude towards reality, calling for and giving rise to passivity. During the analysis, an assessment of prejudice is also introduced, as a type of stereotype, which is very dangerous because it can lead to conflicts, clashes and disturbances. Prejudices are clichés that are repeated without reference to one's own knowledge. They are

judgments without evidence. Often superficial communication and incompetence are masked behind stereotyped communication. In conclusion, the author advocates the thesis that creativity and a person's natural desire for creativity is the only direction against stereotypes.

7. Nestinarstvo (Fire-dancing) or the Death of a Rite. – В: Насоки в академичното изследване и преподаване по етнология и антропология. Ред. Ирина Колева, Веселин тепавичаров, Виолета Коцева. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2018, с. 149-156. ISBN 978-954-07-4595-4. (10B.SelectedPublicationsList.Prilojenie 16)

Резюме. Статията поставя въпроса за влиянията на обективната реалност върху българската ритуална система по примера на настинаството. Поставя се и сериозният въпрос за отношението на местната власт към народната култура и практическото състояние на народната култура днес. В резултат на демографската криза в Странджа, нестинаството е подложено на сериозна трансформация. Статията цели да изостри общественото внимание върху необходимостта от съхраняване на фолклорните структури без допълнително те да се подлагат на обработка. Посочва се значението на нестинаството за локалната култура на региона на Странджа. Разглежда се и неговото състояние след включването му в Списъка на Световното нематериално културно наследство към ЮНЕСКО.

Summary. The article poses the question of the influences of objective reality on the Bulgarian ritual system, using the example of nastinarstvo. The serious question is also raised about the attitude of the local government to folk culture and the practical state of folk culture today. As a result of the demographic crisis in Strandzha, the chimney industry has undergone a serious transformation. The article aims to sharpen public attention on the need to preserve folklore structures without further processing them. The importance of fireplace making for the local culture of the Strandzha region is indicated. Its condition after its inclusion in the UNESCO World Intangible Cultural Heritage List is also examined.

8. Модернизация на българската столица до Втората световна война през призмата на един софийски квартал. – В: Трети международен конгрес по българистика. Ред. Тодор Попнеделев, Т. 24, с. 36-47. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2014. ISBN 978-954-07-3843-7. (10B.SelectedPublicationsList.Prilojenie 17)

Резюме. В центъра на изложението е поставена връзката между икономическата база на столичния град, развитието на градската структура и характеристиките на локалната култура. Тази връзка е проследена през призмата на спецификите на софийския квартал Редута. В контекста на модернизацията на столичния град, ритъмът на града е пречупен през ритъма на няколко, нехарактерни за българското пространство, къщи от квартал Редута, наричани „немски вили“. През призмата на частната история е направен опит да се проследят някои от спецификите от динамичното развитие на София през двадесетото столетие. Настоящият текст е един възможен поглед към приноса на някои позабравени персонажи, които оформят икономическата матрица на столичния град до Втората световна война и начертават пътя на непоколебимата европейска ориентация на българското общество и държава.

Summary. At the center of the exhibition is the connection between the economic base of the capital city, the development of the urban structure and the characteristics of the local culture. This relationship is traced through the prism of the specifics of the Reduta neighborhood of Sofia. In the context of the modernization of the capital city, the rhythm of the city has been broken through the rhythm of several, uncharacteristic for the Bulgarian space, houses from the Reduta district, called "German villas". Through the prism of private history, an attempt has been made to trace some of the specifics of the dynamic development of Sofia in the twentieth century. The present text is a possible look at the contribution of some forgotten characters who shaped the economic matrix of the capital city until the Second World War and charted the path of the unwavering European orientation of the Bulgarian society and state.

9. Религиозност и локална култура. - *Realia Byzantino- Balcanica*: сборник в чест на проф. дин Христо Матанов. Ред. Теодор Димитров, Йоанна Бенчева, 2014, с. 647- 656. София: Тангра ТанНакРа ИК. ISBN 978-954-378-118-8. (10B.SelectedPublicationsList.Prilojenie 18)

Резюме. Анализираният в статията етноложки материал показва, че мит, вяра и реалност се преплитат в живота на съвременния човек като се формира своеобразна система за възприемане на света, където свещеното винаги има своето осезаемо място. Изводите са направени в резултат на изследване на култа към св. Мина в софийския квартал

„Обрадовци“. Авторът застъпва тезата, че митовете за свети места се превръщат в стабилна опорна точка за развитието на локална култура, ориентирана към определен сакрален обект или култ. Локалните култури са устойчиви категории, които обуславят една по-тясна общностна консолидация. Почитането на свещени реликви и поддържането на вярата в светци са част от универсалните структури на човешкото съществуване, независимо от спецификите на различните исторически епохи.

Summary. The ethnological material analyzed in the article shows that myth, faith and reality are intertwined in the life of modern man, forming a unique system for perceiving the world, where the sacred always has its tangible place. The conclusions were drawn as a result of a study of the cult of St. Mina in the Sofia district "Obradovtsi". The author advocates the thesis that myths about holy places become a stable reference point for the development of a local culture oriented towards a certain sacred object or cult. Local cultures are sustainable categories that determine a closer community consolidation. Veneration of sacred relics and maintaining faith in saints are part of the universal structures of human existence, regardless of the specifics of different historical eras.

10. Saint Anna's cult in Central West Bulgaria- Orthodox Dogma, Traditionl Practices and Contemporary Status. - Ethnologia Academica, T. 8: Етноложки проучвания в началото на XXI век, Ред. Мира Маркова, 2015, 65-75. София: УИ „Св. Климент Охридски“. ISBN 978-954-07-3967-0. (10B.SelectedPublicationsList.Prilojenie 19)

Резюме. Проучването на култа към различни християнски светци е част от основния въпрос за вярата. Поставя се въпросът как християнството се е превърнало в обредност, част от всекидневието, а също и за проблемите на религиозността през различните исторически епохи. Някои аспекти на култа към св. Анна в България са изследвани по отношение на мястото на този култ в местните култури на различни по-малки и по-големи общности, но като цяло този култ е по-малко проучен. През последните години на постоянен и труден преход в България, както и на постоянна политическа нестабилност, все по-ясно се проявява отношението на обикновения човек към религията. Активират се местни ритуали, произвеждат се нови митове, извършва се компилация между стари и нови легенди. Основната цел на това изследване е да представи един от женските култове във връзка между минало и настояще през фокуса на местната култура на Централна Западна България.

Местните култури са динамични, но относително затворени култури. В наши дни тези култури също имат възможност да се развиват и достигат до нивото на локални култури. Връзката между религията и локалната култура поставя и въпроса за значението на микроисторията в нашата съвременност.

Summary. The studies of the cult of different Christian saints is part of the major question about people' s faith, how christianity become a custom of manner of life and about the problems of religiosity during different historical epochs. Some aspects of the cult of St. Anna in Bulgaria have been researched referring to the place of this cult in local culturies of various smaller and bigger communities but in general this cult is less studied. Definitely in the last years of a constant and difficult transition in Bulgaria, the ordinary man' s approach to the religion is becoming more and more evident. Local rituals are activated, new myths are produced, the compilation between old and new legens is done. The main goal of this research is to present one of female cults in conection between past and present through the focus of local culture of Central West Bulgaria. Local cultures are dynamics but relatively cloused cultures. In the present day these cultures also have possibility to be in progress. The conection between religion and local culture put a question for discussion about microhistory and this is another aim to the present research.

11. Градска модернизация и микроистория (по примера на София до 40- те години на ХХ век). - Посланията на историка. Юбилеен сб. в чест на проф. Мария Радева. Съст. Георги Якимов, София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2016, с. 299- 307. ISBN 978-954-07-4074-4. (10B.SelectedPublicationsList.Prilojenie 20)

Резюме. Едно от големите предизвикателства в историята е трансформацията на общественото развитие от аграрна икономика към стандартите на градското индустриално производство. Тази трансформация влече със себе си трансформация на всекидневието, което е дна от най- трудните промени. През призмата на микроисторията в настоящата статия глобалните исторически процеси се пречупват през фокуса на развитието на софийския квартал Редута, където съжителстват различни по манталитет социални прослойки. Трудният път на българската модернизация е преплетен с процеса по съграждането на София в пълнокръвен столичен град, където личната инициативност на обикновения човек е преплетена с инициативността на значими индустриалци и

предприемачи. Тези интересни процеси са представени и на база развитието на предприятието „Гранитоид“ АД, което е едно от предприятията, изиграли съществена роля за техническия и икономически прогрес на българската държава, а и на младата българска столица в частност. Статията въвежда в обръщение тови етноложки материали.

Summary. One of the great challenges in history is the transformation of social development from an agrarian economy to the standards of urban industrial production. This transformation entails a transformation of everyday life, which is one of the most difficult changes. Through the prism of microhistory in the present article, global historical processes are refracted through the focus of the development of the Reduta district of Sofia, where social strata with different mentalities coexist. The difficult path of Bulgarian modernization is intertwined with the process of building Sofia into a full-fledged metropolitan city, where the personal initiative of the common man is intertwined with the initiative of significant industrialists and entrepreneurs. These interesting processes are also presented on the basis of the development of the enterprise "Granitoid" AD, which is one of the enterprises that played a significant role in the technical and economic progress of the Bulgarian state, and of the young Bulgarian capital in particular. The article introduces these ethnological materials.

12. The Intercultural Educational Mission of Ethnographic and Historical Museum in Bulgaria. - (съавт. с Елена Витанова) 1st International Eurasian Symposium on Social Science and Arts, Ed. Prof. Abduselam Arvas, KutBilim Research, Culture and Solidarity Association, 2022, p. 216-229. ISBN 978-605-73444-1-0. (10B.SelectedPublicationsList.Prilojenie 21)

Резюме. Чрез своята образователна функция етнографският и историческият музей в началото на XXI век са призвани да подкрепят процеса на изграждане на духовност, основана на толерантност във възприемането на другостта в нейните исторически, конфесионални, социални и културни форми. В тази връзка межкултурната перспектива в образователната дейност на етнографския и исторически музей е общосподен възглед, основан на взаимното познание, диалог и взаимодействие между културите при запазване на идентичността на всяка една от тях. Ролята на тези музеи като част от „националния наратив“ също е много важна в контекста на европейската ориентация на България.

Статията представя акценти от изследване на необходимостта и значимостта на съвременни интеркултурни образователни програми за етнографски и исторически музей в България. Представени са изводи от функционален анализ на ролята на българските музеи в межкултурния диалог в периода от 2012 до 2020 г. Анализът е извършен по метода на качествено изследване.

В този контекст се интерпретират резултатите от проучване на мнението на музейни специалисти и директори на етнографски и исторически музеи в България за ролята на музея за ефективен межкултурен диалог. Използван е методът на задълбочено интервю

Summary. Through its educational function, the Ethnographic Museum and the Historical Museum at the beginning of the 21st century are called to support the process of constructing a new spirituality based on tolerance in the perception of the otherness in its historical, confessional, social and cultural forms. In this regard, the intercultural perspective in the educational activities of the ethnographic and historical museum is a shared view, based on mutual knowledge, dialogue and interaction between cultures while preserving the identity of each of them. The role of these museums as part of the "national narrative" is also very important, but in the context of Bulgaria's European orientation.

The article presents highlights from a study of the need and importance of modern intercultural educational programs for ethnographic and historical museums.

Conclusions from a functional analysis of the role of Bulgarian museums in intercultural dialogue in the period from 2012 to 2020 are presented. The analysis was performed using the qualitative study method.

In this context, the results of a study of the opinion of museum specialists and directors of ethnographic and historical museums in Bulgaria on the role of the museum for effective intercultural dialogue are interpreted. The in-depth interview method was used.

13. Образованието и музеят-съвременно взаимодействие и перспективи. – (съавт. с Елена Витанова) В: 35 години Факултет по педагогика. Приемственост и бъдеще. Съст. А. Чавдарова, Вася Делибалтова, Лиляна Стракова, София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2022, 254- 266. ISBN 978-954-07-5345-3. (10B.SelectedPublicationsList.Prilojenie 22)

Резюме. В настоящата статия са представени и анализирани резултати от проучвания в рамките на научно изследване за съвременни интеркултурни образователни програми за етнографски и исторически музей и влиянието на тези програми върху образователната среда. Очертани са перспективи за по-ефективно сътрудничество между училището и музея в интеркултурен контекст. Смесът на образователната среда е да формира условия за позитивно въздействие срещу опитите за нетолерантност и недемократичност. Изследването представя едни от възможните пътища за перспективните взаимодействия между училището и музея, базирани и върху стратегическите национални образователни приоритети с хоризонт до 2030 г.

Summary. This article presents and analyzes the results of research in the framework of research on contemporary intercultural educational programs for ethnographic and historical museums and the impact of these programs on the educational environment. Prospects for more effective cooperation between the school and the museum in an intercultural context are outlined. The purpose of the educational environment is to create conditions for a positive impact against attempts at intolerance and undemocracy. The study presents some of the possible ways for the promising interactions between the school and the museum, based on the strategic national educational priorities with a horizon of 2030.

14. Житетският разказ и динамиката на балканската действителност (из живота на населението по българо-сръбската граница). - MEDIAEVALIA, Год. II, 2014, 5, с. 60-72, ISSN 1314-2755. (10B.SelectedPublicationsList.Prilojenie 23)

Резюме. Настоящото изложение е посветено на личната история (и драма) на онези хора, които остават незабелязани от „голямата история“. Разгледаните житетски разкази разкриват взаимоотношенията (и влиянията) между индивидуалния жизнен път и 60 Етноконфесионални взаимоотношения на Балканите: поглед отвън и отвътре политическата конюнктура. Чрез разказите се поставя акцент върху съдбата на българите от Западните покрайнини (най-вече от региона на Босилеградско и Царибродско, дн. Димитровград, в РСърбия). Тези територии, след Първата световна война, са откъснати от България и предоставени на Югославия. Съдбата на отделния човек (наричан не рядко „човекът от народа“) привлича изследователя, доколкото дава възможност да се потърси

мястото на човека в историята, с неговите желания, стремежи, успехи и несполуки. Чрез този подход се откроява връзката между глобалния исторически процес, реалната действителност, локалната идентичност и моделите на локалната общност. Житейските разкази дават възможност да се разбере поведението на обикновените хора и техните позиции, предизвикани от ключови исторически събития. Така индивидуалната история се превръща в не по-малко ценна от официалната – дело на професионалистите. Индивидуалната история разкрива човешкото лице на обективната (професионалната) история. Отделните съдби и преживени жизнени практики са опит да се неутрализира забравата, отричането на миналото и налагането на живот единствено в настоящето, т.е. на живота за мига. При този подход от значение е не фактологичната точност на събитията в предложените разкази, а съхранената жива традиция, емоционално преживените повратности на историята и личното отношение към тях.

Summary. Political reality often changes human life. It gives opportunity to make unchangeable choice. Life on the border or between two borders sometimes becomes a habitual event. In this sense the Balkans are one of the most dynamics European regions. This article is dedicated to individual stories of people living aside of “the Great history”. The stories present contact between individual life-ways and political reality. The presented lifestories belong to Bulgarians from the western part of the Bulgarian lands – Western Outlands (in present day city of Dimitrovgrad, Serbia) – territories that after the World War I had been taken from Bulgaria and given to Yugoslavia. The hero of one of the stories crossed the border and located in Sofia. He became a prominent person, one of the founders of the National Bulgarian Radio but the homesickness lasted forever. His name is Esto Vezekov. Within his activities, a special attention was paid to the destiny of Bulgarians from the Western Outlands. Their silent but real resistance from the both sides of the border against the decisions of the Berlin Congress, put on the agenda the problem of the emigration by compulsion, the homesickness and the dimensions of the patriotism. Not less important is the problem about the place of a refugee in the big city, about his adaptation and building up strategies for survival.

Dynamics of the twentieth century caused a collapse of the political systems, established new political borders and provoked various migrations. Refugees are compulsory migrants and their fate rise a number of questions about the role of the objective historical reality, about the place of

the human being within the historical process, about his desires, ambitions, demands, about the commitment between individual life and political realities. These personal stories of the refugees rehabilitate the significance of the individual history within the whole process of the social development. According to the words of one hero of these individual stories whatever development the world goes through we should remember the good and bad things in order to be a nation with its own past no matter how contradictory was it. And when the past is in the present, a special perception of the contemporaneity occurs.

15. Local identity in the Big City (Ethnological Research). – In: Balkan and Baltic states in United Europe: Histories, religions and Cultures. Ed. Ekaterina Anastasova. Sofia: Paradigma, 2009, p. 248-254. ISBN 978-954-326-114-7.
(10B.SelectedPublicationsList.Prilojenie 24)

Резюме. През двадесетото столетие столичният град става притегателен за различни мигранти, произхождащи не рядко от околните села. Причините могат да бъдат потърсени в няколко направления. Едно от тях е целенасочената държавна политика от различен характер. Друго- личните амбиции на мигрантите. Така или иначе в градската периферия се оформя специфична локална култура, определена в статията като квартална (локална) идентичност. Обръща се внимание и на маркерите на тази идентичност – училище, читалище, пазара, пътя, кварталната кръчма. Тези маркери формират специфично усещане за пространството като детерминиращо локалната градска общност и определящо „защитеното“ и „познато“ място за изява на тази общност.

Summary. In the twentieth century, the capital city became attractive to various migrants, often originating from the surrounding villages. The reasons can be sought in several directions. One of them is purposeful state policy of a different nature. Another - the personal ambitions of the migrants. In any case, a specific local culture, defined in the article as a neighborhood (local) identity, is taking shape in the urban periphery. Attention is also paid to the markers of this identity – school, community center, market, road, neighborhood pub. These markers form a specific sense of space as determining the local urban community and defining the 'protected' and 'familiar' place for the expression of that community.

16. Градската локалност и култът към св. Мина. – MEDIAEVALIA, Год. II, 2012, 5, с. 140-147, ISSN 1314-2755 (10B.SelectedPublicationsList.Prilojenie 25)

Резюме. Градът със своята пъстрота и отвореност (като социална система) предпоставя съжителството на разнообразни култури (култура на центъра и периферията, на кореняци и преселници, на различни социални и професионални групи, на етнически и религиозни общности). Това съжителство оформя градската мозайка, за да може градът да се превърне в най-свършената цивилизационна форма на реализиране на културния модел, характерен за дедено общество на определен исторически етап. Културното многообразие на много от българските градове, сред които безспорно се нарежда и София, е исторически обосновано, базирано на извървения дълъг път на тяхното съграждане и развитие. В пъстрото ежедневие на българския град постоянен изследователски интерес предизвиква проблемът за влиянието на традицията върху мирогледа на съвременните градски жители, както и взаимодействието между нея и елементите на модерността. Един възможен отговор може да се потърси на страниците на настоящата статия през призмата на съвременната религиозност, поставена в контекста на градското пространство и особеностите на локалната култура в градска среда. Като конкретният емпиричен материал е изповядването на култа към св. Мина, както от традиционна гледна точка, така и чрез неговите съвременни проявления.

17. Хърватският географ Иван Хоич и неговата представа за българите от края на XIX и началото на XX век. - Известия на общински исторически музей- Брезник, 3, 2020, Ред. Надя Манолова-Николова, с. 61- 69. ISSN (print) 2603- 5049. (10B.SelectedPublicationsList.Prilojenie 26)

Резюме. В к. на XIX и началото на XX век са налице засилени контакти и проява на взаимен интерес сред научната мисъл на различните славянски народи. Желанието за представяне на славяните като „целокупна общност“ със специфична и стойностна култура пред европейската общественост е и част от себепознаването на самите славянски народи. В този контекст интересен поглед върху проблематика предлага малко познатото у нас съчинение на хърватския географ Иван Хоич- „Картини от общата география“. Външният наблюдател Иван Хоич предлага много интересна гледна точка върху особеностите в развитието на

българското общество от Освобождението до началото на XX век- една динамична епоха, през която са начертани пътищата в развитието на модерната държава, с отражение и върху всекидневната култура на отделния човек. Представени са демографски данни, данни за обичаите и локалната култура на шопите, данни за българската столица като се предлага и оценка на градското развитие в българските земи. В статията за първи път се разглеждат анализирани от Хоич елементи и процеси от българското историческо развитие, през призмата на проблемите на локалната култура.